

amtes der Kirche (577—1015). Ovo je dugi opis naše novovječne prošlosti. Pisac i ovaj dio knjige dijeli u dva razdoblja ili perijode, koje su opširnije i izrazitije istaknute nego li druge. Na prvu perijodu spada tzv. Obnova ili reformacija. Sto je sve Crkva vidjela, doživjela i pretrpjela sa Luterovom naukom, Ender nam to niže u prikazu luteranizma, zvinglijanizma, kalvinizma i anglikanizma. Izvoštenje se konačne pobjede sa strane kat. Crkve očituje u tridentinskom saboru, u dolasku velikih Papa, u obnovi i osnivanju novih muških i ženskih redova, te u daleko požrtvovitim misijama. Druga perijoda govori: o revoluciji u Crkvi sa jansenizmom, galikanizmom i jozefinizmom, o začetnicim modernih bezbožnih ideja, o francuskom prevratu s osvrtno na njegov postanak, razvoj i kulminaciju, o kratkotrajnom Napoleonovu silništvu u poslu Crkve. Ova perijoda zaključuje i djelo Enderovo sa novim utješljivim pojavim u kat. Crkvi, naime sa triumfom neporočne duhovne vlasti nad svjetovnom. Knjizi je pridodan zgodno alfabetični popis navedenih imena i raspravljanih stvari.

Toliko o rasporedu knjige, a sada koju o njenoj nutarnjoj vrijednosti. Koliko sam se mogao iz čitanja uvjeriti, smijem ustvrditi, da je Enderovo djelo: savremeno, jer ga je potreba vremena iznijela; izvorno, jer je prikazanje predmeta lakim i predavačkim načinom zaodjenuto; apologetično, jer knjigom kroz provejava objektivnost. Istaknemo li još k tomu i praktičnu stranu kao i ukusnu opremu, to se Enderova knjiga Die Geschichte der katholischen Kirche mora nalaziti najpače u rukama profesorâ, propovjednikâ te duhovnih i svjetovnih govornika.

A. L. Gančević, O. F. M.

Jelenić Dr. Fra Julijan: Izvori za kulturnu povjest bosanskih Franjevaca. Sa 6 faksimila. Cijena 3 krune. Preštampano iz „Glasnika zemaljskoga muzeja u Bosni i Hercegovini“. Sarajevo. Zemaljska Štamparija. 1913. U 4-ini leksikonske veličine sa 186 str.

Sredinom je prošloga rujna izišlo ispod tiska ovo novo Jelenićevo djelo, koje je nadopunjak njegova drugog

djela pod naslovom: „Kultura i Bosanski Franjevci“ (1912.). „Izvori za kulturnu povjest etc.“ iznose blago naše prošlosti, a sastoje od latinskih, talijanskih, njemačkih i hrvatskih dokumenata pisanih bosančicom, latinicom i ćirilicom. Dokumenti su čestoverovsrne naravi, i to: opće crkvene, redovničke, privatne i politične. Na prvom mjestu dolazi najstariji dokument pisan bosančicom iz god. 1532. na 15. ožujka, a na zadnjem najnoviji iz 1850. na 28. prosinca. Prenos je dokumenata vjeran i točan, samo mi se čini ne baš zgodnim, a to stoga, što uz izvorne listine, kao one pisane bosančicom i ćirilicom, nije i latinica. Ova knjiga nije samo hrvatskim povjesničarima od koristi, dali i stranim, kojih najviše muče mnogobrojni alfabeti unatoč njihovoj povjesničkoj spremi. Međutim je s ovom knjigom prof. Fra. Jelenić udovoljio svim zahtjevima znanstvenog ispravoslavlja („Urkundenlehre“) i u registima i u prepisu. Sa malo više vremena mogao je pisac upotpuniti i svoj „Popis imena i naziva“, koji je morao biti širi i pregledniji. Pišćev uvod „Nesto o arhivama Bosne Srebrene“ razjasnjuje lijepo zgodovine bosanskih franjev. arhiva, i žali je, što je ovako prepallo toliko zlatna blaga za svjetsku i crkovnu prošlost Hrvatske. Nije isključivo, da su ovo svi živući dokumenti Bosne Srebrene, ta biće ih i po hercegovačkim samostanima. Stoga red je sada na kojem hercegovačkom franjevcu, da pridoda još netiskane dokumente k ovim tiskanim po O. Jeleniću, tako ćemo imati barem s jedne strane dobru tačno dokumentiranu povjesnicu Bosne i Hercegovine. U dalekoj je prošlosti i Hercegovina spadala na Bosnu Srebrnu (Bosna Argentina).

Iz sveg ovog izbija, da ni ovo najnovije djelo od Jelenića nije šablonsko, dali s velikim trudom i dovoljnom naukovnom spremom objelodanjeno. Bogate tekovine iz crkvene i svjetske povjesti, iznešene u ovoj knjizi, omogućiće učenoga pisca, da što skorije izade i drugi dio njegove „Povjesti kulturnog rada bos. franjevaca“, koji će mu dostojno zavrijediti ime hrv. povjesničara na hrvatskom polju. S ovim i „Izvore“ hrvatskoj javnosti toplo preporučujem.

A. L. Gančević, O. F. M.